

О ПОДАЦИМА ЗА „ПЛАВЕ“ У ТАКТИЧКИМ ЗАДАЦИМА¹⁾

Приликом састављања и решавања задатака морају се сви елементи ситуације логично повезати, како у оквиру „црвене“, тако и у оквиру „плаве“ стране. Међутим, подаци²⁾ о „плавима“ (као један од елемената ситуације) имају изузетно велику важност, тако да се мора водити рачуна о њиховом усклађивању (када ће се, колико и којих података давати решаваоцима да би могли донети одговарајућа решења). Другим речима, треба тежити да се дају што реалније претпоставке у погледу снага, средстава, рада и намера „плавих“, а то захтева велике напоре команди свих степена ради добијања што исцрпнијих обавештења о „плавима“, олакшања процене ситуације и доношења правилних одлука. Иако ће бити случајева када ће се и на основу оскудних података доносити извесне одлуке, ипак то не значи да ће команданти моћи да их доносе само на основу појединачних података добијених од нижих јединица, већ ће те податке најпре обрађивати њихови обавештајни (об) органи.

У задацима се подаци о „плавима“ могу давати у виду сирових, необрађених података или у виду готових обавештења. При томе се мора обраћати посебна пажња на ова три битна елемента: садржај података, обавештајне органе, изворе и средства који могу давати податке и форму у којој ће се они давати.

Пре анализе ових елемената осврнућу се на питање: како наставни циљ утиче на разраду „плаве“ стране и давање података, односно на степен до кога се може откривати „плава“ страна.

С обзиром на наставна питања и основне замисли „плавих“ треба давати само оне елементе ситуације који омогућују да се постигне постављени циљ; остали елементи могу се само напоменути, јер је тешко, а скоро и немогуће, у једном задатку логично ускладити све елементе ситуације са наставним циљем. На пример, ако је наставни циљ задатка само то да се провери правилност доношења одлуке — онда код „плавих“ (поред основне замисли) треба дати само оне елементе који непосредно утичу на доношење одлуке (борбени поредак „плавих“, намере, итд.). А ако се жели обрадити само

1) Ово се односи и на решавање операт. задатака.

2) Под појмом подаци подразумева се све оно што омогућује да се у задацима покаже стање код „плавих“ било у виду обрађених или необрађених података или обавештења.

рад артиљерије, онда се код „плавих“ могу детаљно дати елементи који утичу на рад сопствене артиљерије (распоред јединица, места ВП артиљерије и минобацача, тачно протезање појединих одбранбених линија, места појединих ровова и митраљеских гнезда, распоред КМ, ЦВ, позадинџких установа, итд.), док се остали елементи могу потпуно испустити или само напоменути.

Наставни циљ утиче и на степен до кога се у задатку може открити стање код „плавих“ (садашњи распоред, могућности, намере и сл.), а самим тим и на давање података решаваоцима. Ако, на пример, наставни циљ захтева да се извесна радња одвија у нејасној ситуацији (доношење одлуке када се мало зна о непријатељу), онда се обично дају такви подаци из којих се може мало сазнати о „плавима“. Ако је потребно да се задатак решава у довољно јасној ситуацији, онда се могу давати и детаљнији подаци, из којих се могу видети груписање и распоред „плавих“, његове намере и сл. Међутим, то не значи да због наставног циља треба избежавати давање онаквих података какви би се могли имати у стварној борбеној ситуацији. Од наставног циља зависи шта се код „плавих“ може потпуно а шта делимично открити и шта се никако не сме откривати. Ова питања заједно прецизирају састављач задатака и обавештајни орган после постављања основне замисли „црвене“ и „плаве“ стране. Они при томе узимају у обзир предвиђена наставна питања и расположиво време за њихово спровођење.

О садржају података

Шта ће и колико решаваоци сазнати о „плавима“ зависи од садржаја података и наставног циља. Да ли је целисходно давати податке који би по садржају били слични онима у стварним борбеним условима или би их требало прилагодити школским условима? Ако би се и у школским условима давали подаци слични онима у рату, да ли би они оптерећивали задатак и да ли би одузимали много времена решаваоцима приликом анализе? Одговор на ова питања добићемо упоређењем неколико ратних примера давања података са примерима давања података у школским условима. Ево најпре неколико примера из рата:

Приликом напада 1 крајишке бригаде на аеродром у Рајловцу, 10. 8. 1943, један мештанин је, приликом накнадне провере имајућих података, известио да су „авиони смештени на крајњој ивици аеродрома поред обале Миљацке, а не у хангарима“.

Децембра 1944, приликом одбране Чеповске Долине, 3 батаљон 2 бригаде народне одбране убио је једног пуковника и једног капетана код којих је пронађен план немачке офанзиве. (Подаци су, према томе, добијени у виду оригиналних докумената.)

У току новембра 1942 радиотелеграфиста Врховног штаба открио је усташку радиомрежу (6 радиостаница) и слушао њихове извештаје и наређења, пошто су говорили отворено. (Подаци су, према томе, добијени у виду неоригиналних докумената.)

У ноћном нападу на с. Д. Пањани, 6. 10. 1943, 1 бригада 7 дивизије добила је од мештана извештај да је непријатељ дошао у Г. Пањане на преноћиште. (Међутим, није се радило о доласку на преноћиште, већ је то била једна патрола која се убрзо повукла, те је један батаљон ове бригаде нападао на празно село.)

Као што се види, међу овим подацима има и таквих који прилично отворено говоре о непријатељском груписању, распореду, намерама и сл., тако да се на основу њих може одмах донети одговарајући закључак; из неких се без упоређивања са другим подацима не би скоро ништа видело, а неки су неистинити и сумњиви.

У неким мирнодопским тактичким и оперативним задацима могу се наћи подаци који по садржају овако изгледају:

„У 15.00. 8. 7. авиоизвиђањем је откривено прикупљање до пп у рејону к. 316, к. 306.“

„У 7.00. 6. 5. ИГ је известила да се из с. Копљаре креће колона пешадије дуга 4 км ка Тополи. Чело колоне код тт 247“.

„У 23.00. 4. 9. у рејону к. 182 ухваћен је војник из 1/2 сп који је изјавио да се његов батаљон брани од к. 203 до к. 294; а у 3.00. 5. 9. у северном делу с. Божурња заплењени су документи из 2/2 сп“.

„У 11.30. 5. 7. са осматрачнице је откривено прикупљање до сб у рејону шумице, који је дошао из правца с. Жабара.“

Или, например, на једној здруженој вежби, ИГ, која се налазила 10 до 13 км у непријатељској позадини, известила је: „У 10.30. 20. 9. путем од с. Ловречина ка с. Луково прошао је пешадиски батаљон из другог ешелона пука. Колона је осмотрена када је пролазила поред винограда.“ (Међутим, ово није био други ешелон пука већ помоћна колона другог ешелона дивизије³.)

Упоређујући ове податке са напред наведеним ратним подацима види се да они по садржају претстављају неку комбинацију необрађених са обрађеним подацима — обавештењима, јер је формулација њиховог садржаја таква да она некако унапред скреће пажњу на оно што се податком жели открити (циљ покрета, стварни распоред и слично). На основу изнетог сматрам да би и у тактичким задацима требало обавезно давати податке који ће по садржају, па чак и по формулацијама, одговарати подацима у стварним условима (без обзира да ли се дају у целини или само у изводу). Само је питање у којим задацима, када и на који начин треба давати податке са ова-

³) Интересантно је видети како су осматрачи известили командира ИГ: „Путем је пролазила колона у којој има: (бројно су изнели све што се у колони налазило, почев од наоружања па до стоке). Колона је пролазила од 9.35 до 10.00. Војници изгледају уморни“. Као што се види, командир ИГ је садржај извештаја осматрача преиначио тако да је он добио сасвим другу вредност и значај.

квом или онаквом садржином. Наставни циљ и наставна питања овде имају пресудну улогу. Наиме, ако је циљ, поред осталог, и прорада процене ситуација код непријатеља у улози обавештајног органа, било у целини било само по неким питањима, онда и садржај датих података треба да буде такав да се само анализом већег броја података може доћи до закључака о неком питању код „плавих“. Могу се давати и сумњиви подаци, а решаваоци би анализом и упоређивањем са осталим подацима требали да дођу до правилних закључака и њихове правилне употребе.

Ако циљем задатка и наставним питањима није предвиђена прорада процене ситуације, већ она треба да послужи само као средство и полазна база за решавање других питања, онда не би требало давати уситњене, неистините и сумњиве податке, већ мање или више готова обавештења, понекад комбинована (али не у садржају једног податка) са уситњеним подацима. Садржај података и у скраћеним задацима (када се ови подаци дају делимично или потпуно отворени) приближно треба да одговара подацима из рата. То се може постићи погодним избором обавештајних органа, извора и средстава који ће дати податак, као и избором форме у којој ће се он дати. Сматрам да би било погрешно ако би се у таквим задацима давали, например, овакви подаци: „Заробљеници су изјавили да се у рејону . . . . . брани 1 сп, а у рејону . . . . . 2 сп (јачина и распоред првог ешелона). ИГ извештава да се у рејону . . . . . налази до сп (јачина и распоред другог ешелона)“, већ би било боље да то буде у виду реферата — извештаја потчињених јединица (обавештајних отсека — одељења), или у виду обавештења претпостављене команде или суседа. Понекад то може бити и у виду реферата обавештајног официра сопствене јединице. Из изнетог се види да нема потребе, а и погрешно је, да се садржај података прилагођава школским условима, тј. да се у садржају једног податка даје комбинација необрађених и обрађених обавештајних података. То је незгодно и из чисто школских — методских разлога, јер код решаваоца ствара погрешну слику о раду и могућностима појединих обавештајних органа и обавештајне службе у целини. У теориском делу наставе решаваоци се обучавају како се достављају и шта треба да садрже извештаји и обавештења, док им се у практичном делу наставе, кроз задатке, даје другојачији садржај. Због тога би било погрешно ако би се у задацима дао, например, овакав податак: „Артиљерским извиђањем је у рејону . . . . . откривена артиљерија у дејству“. Пре свега, такав податак — извештај артиљерских извиђача је садржајно непотпун, а, с друге стране, арт. извиђачи се обучавају да садржајно непотпуне извештаје — податке могу достављати само у изузетним случајевима. Ако се у неком податку, из било којих разлога, не могу дати сви елементи које он треба да садржи, онда то треба учинити тако да се виде објективни узроци (недостатак времена, атмосферске сметње, технички узроци, евентуално ометање од стране непријатеља и сл.). Зато би такве податке требало избегавати и давати их само у изузетним случајевима.

*Који се органи, извори и средства могу користити
при давању података*

Ниједан обавештајни орган, извор и средство сам за себе није довољан да да све елементе који су потребни за потпуну оцену неког објекта. Због тих недостатака, а и због могућих дезинформација од стране непријатеља, правилима је предвиђено да се за извиђање једног објекта мора ангажовати више органа, извора и средстава. Према томе је и у тактичким задацима потребно да се о једном објекту дају подаци од неколико органа, извора или средстава. Но, и поред тога, у задацима се још увек недовољно користе сви органи, извори и средства којима једна јединица располаже, тако да податке о неком објекту или о већини објеката обично даје само један орган, извор или средство. Најчешће се користе ИГ, заробљеници, авијација и агентура, а заборављају се разна техничка средства и органи других родова војске (артиљерије, инжињерије и других). Због тога су подаци у таквим задацима монотони и један другом слични, а то ствара погрешан утисак као да организација извиђања не захтева посебан организован напор, него да се помоћу два или три органа, извора или средстава може сазнати све о непријатељу. При извођењу једног дивизиског задатка, у коме су подаци били дати само преко два органа (осматрача и ИГ), један решавалац је поставио питање: „Зар је могуће да су само ова два органа прикупила ове податке када у дивизији постоји још доста других органа и средстава?“ Ово питање јасно указује на неправилност оваквог начина давања података.

Према томе, много је боље да се вешто комбинују подаци свих расположивих органа, извора и средстава. Та комбинација се може постићи ако се за сваки објекат извиђања предвиди један обавештајни орган, извор или средство, који ће давати податке док ће други тај податак само допуњавати или оповргавати. На пример, за откривање распореда КМ и ЦВ може се предвидети радиоизвиђање као основни извор, а ИГ, осматрачи и авијација као допунски органи. Или за откривање минских поља и препрека у непријатељској дубини као основни орган може се узети ИГ, у којој има и инжињерских извиђача, а пребеглице, заробљеници и агентура — као допунски органи и извори. А који ће се органи, извори или средства одређивати да дају податке зависи од њихових тактичко-техничких могућности и од ситуације која је дата у задатку. Но, пошто је ситуација релативна — јер се сваког часа мења или се може променити (на пример, мере маскирања пре почетка борбе могу бити одлично примењене, а у току борбе занемарене), — много је боље да се у задацима више води рачуна о тактичко-техничким могућностима органа, извора и средстава, и о потребном времену за организацију извиђања, имајући у виду да су мере обезбеђења код „плавих“ добро заступљене. Тактичко-техничке могућности у задацима често зависе и од формулације садржаја података. На пример, из раније наведеног податка ИГ, која је известила о покрету колоне из Копљара ка Тополи, очито се види да садржај података превазилази њене могућности, јер су

Копљари од Тополе удаљени око 20 км, тако да група није могла знати у коме ће правцу и куда колона отићи.

Иако би се давањем комбинованих података проширио обим задатака, а можда и отежавало њихово проучавање, ипак сматрам да би се ти недостаци надокнадили већим успехом због солиднијег и логичнијег рада, јер би тај рад више одговарао оном како се у рату ради. Због тога, по мом мишљењу, у комплетним задацима не би требало избегавати овакав начин давања података, јер њихово проширивање по обиму за једну или две странице не игра улогу. С друге стране, подаци у скраћеним задацима могу се давати у виду извештаја потчињених команди — обавештајних отсека или одељења (у целости или у изводу) — и обавештења, јер се на тај начин у већем броју случајева може избећи удвостручавање или утростручавање органа, извора или средстава. Поред тога, сам садржај података ће диктирати који орган, извор или средство треба предвидети за његово давање.

Форма у којој се могу давати подаци

Ако се има у виду да се у стварним ситуацијама команде (штабови), односно појединци, могу упознати са стањем код непријатеља најчешће из извештаја органа, извора или средстава, из обавештења суседа и претпостављених, из разних обавештајних докумената које претпостављена команда (обавештајни отсек—одељење) може послати потчињеној команди (на пример, картони непријатељских дивизија, разни прегледи, шеме и слично), као и личним упознавањем у претпостављеном или потчињеном штабу — обавештајном отсеку — одељењу (тада су доступни сви материјали који садрже податке о непријатељу: обавештајни дневник, радна карта итд.), — онда је природно да се и подаци у задацима могу давати или у форми потпуних извештаја, обавештења и других обавештајних докумената (радних и борбених), тј. у оној форми у каквој би неки податак изгледао и у стварној ситуацији, или у форми извода из тих докумената. Међутим, формулација тих извода не би смела да буде таква да се у садржају једног податка комбинују необрађени подаци и обавештења.

Ако би се сви подаци у задатку давали у форми потпуних извештаја, обавештења и другог, онда би решаваоци могли потпуније — из више детаља — да сазнаду стање код „плавих“ и да јасније уоче тежину рада на обради података и процени ситуације, али би задатак у том случају био толико оптерећен да би то ишло на штету његових других елемената. Али, ако би се сви подаци у задатку давали само у форми извода, онда би то ишло на штету квалитета обраде наставних питања која се односе на процену непријатеља и на рад обавештајне службе. Због тога би било најбоље да се примењује комбинација и једне и друге форме, а који ће се податак дати у првој или у другој форми зависиће од његове важности у склопу осталих података, као и од тога шта се њиме хтело открити. То значи да би све податке који садрже основне елементе о неком

објекту требало давати у форми потпуних извештаја, обавештења и другог, а допунске податке у форми извода. На пример, ако се узме да основне елементе за откривање другог ешелона корпуса треба да даде ИГ, а допунске елементе — авијација, агентура и пребеглице, онда би све извештаје ИГ, који говоре о томе објекту, требало давати у потпуности (онако како би их та група давала и у стварној ситуацији), а извештаје осталих органа и извора, који говоре о том објекту, у форми извода. Или, на пример, ако су подаци из картона непријатељских дивизија узети као основ за процену борбене способности јединице, онда би такав картон требало давати у целини, а извештаје других органа, који садрже неке елементе о њеној борбеној способности — у виду извода. Али, то никако не значи да у потпуној форми треба давати само основни податак, већ би било добро да се та форма примени и на понеки допунски податак. Штавише, понекад ће бити потребно (због тога да се не би евентуално унапред открио значај који би требало дати у току извођења задатка неком органу, извору или средству) да се основни податак даде у форми извода, а допунски у пуној форми.

Нормално је да у комплетним задацима има више могућности за примену форме потпуних извештаја, обавештења и другог, док у скраћеним задацима више долази у обзир давање података у форми извода. Међутим, и код понеких скраћених задатака може се широко примењивати давање потпуних извештаја и обавештења ако то захтева природа наставних питања која ће се у скраћеним задацима обрађивати. Ако је скраћеним задатком предвиђена обрада процене непријатеља или неког другог питања из рада обавештајне службе, онда и податке треба давати у форми потпуних извештаја, обавештења и другог.

У понеким задацима се подаци о „плавима“ дају на потпуно произвољан начин тако да они нису дати нити у форми потпуних извештаја итд., а нити у форми њихових извода. На пример: „О непријатељу је познато следеће: 1) У рејону у . . . . . 10.00 5. 6. примећено прикупљање до пп; 2) у рејону . . . . . брани се 7 пд са два пука и једним батаљоном напред, а са једним пуком без батаљона позади“. Даље се наводе остали подаци у истом смислу, а поред тога се обично прилаже и шема.

Неоспорно је да се и на основу овакве форме датих података може извршити процена „плавих“, али ће она у сваком случају бити непотпуна, по извесним питањима и сувише јасно одређена, а и непожељна из наставних разлога. Прво, она омогућује решаваоцима да релативно лако и без неког напрезања изврше процену непријатеља, а самим тим и да стекну погрешну слику о раду на обради података и процени непријатеља. Друго, пошто се датим подацима показује да је контакт са „плавима“ успостављен у обавештајном смислу (преко органа сопствене јединице или преко неке друге), природно би било да решаваоци одржавају тај контакт на тај начин што ће постојећим органима давати допунска наређења и упутства, јер његово одржавање чини суштину непрекидности праћења стања код

непријатеља. Међутим, ако се подаци дају у оваквој форми, континитет извиђања се тешко може одржати и приказати, јер се има осећај као да се на обавештајне органе, изворе или средства, који су дотада давали податке, некако више не може рачунати и да са свим што је дотада било треба прекинути и почети све отпочетка. Треће, пошто се у стварним ситуацијама подаци неће добијати на овакав начин, то се решаваоци навикавају на онакав метод рада какав у пракси неће примењивати.

Подаци о „плавима“ у задацима, могу се давати и у посебним обавештајним прилозима и у другим деловима и прилозима задатка. У обавештајним прилозима требало би давати само оне податке који се у стварној ситуацији добијају по чисто обавештајној линији, а податке који се у пракси добијају преко других канала (преко заловести, наређења родова и служби и др.) — кроз те прилоге и документе.

*

Из анализе елемената о којима треба водити рачуна при давању података види се да правилност и целисходност једног елемента зависи од правилности и целисходности остала два. Према томе, ако је један од њих погрешно и неправилно дат, онда се ни остала два не могу дати правилно. Даље се види да правилно давање података повећава обимност задатка и да би та обимност — ако се не би целисходно ускладила сва три елемента — могла достићи такве размере да би то ишло на штету рада решавалаца и квалитета донетих решења.

Обимност задатка могла би се прилично смањити ако би се задаци давали у два дела (као што се то већ понегде ради). Први део обухватао би општу ситуацију, а други — конкретан задатак јединице. То би омогућило да се и подаци о „плавима“ дају у два дела. У први би улазили ситни, распарчани подаци, који би захтевали детаљнију анализу и студију да би се на основу њих дошло до извесних закључака. У другом делу могли би се давати подаци на основу којих би решаваоци могли проверити правилност дотадашњих закључака о „плавима“ и већ постојеће закључке допунити. То би омогућило да се чешће дају и неки неистинити и сумњиви подаци. Међутим, ово је теже постићи ако се задатак даје само у једном делу, пошто се мора водити рачуна о томе да решаваоци немају могућности да проверавају сумњиве и неистините податке, па, према томе, ни своје закључке донете на бази таквих података.